

BÉTSI
MAGYAR ÚJSÁG.

EZEN NEVEZET ALATT:

MAGYAR KURIR.

1830-dik

ESZTENDŐRE.

A' FELSÉGES TSÁSZÁR' ÉS APOSTOLI KIRÁLY'
REGYELMES ENGEDELMÉVEL.

SZERKEZTETI ÉS KIADJA

MÁRTON JÓSEF,

a' Bétsi Ts. II. Universitásban a' Magyar Nyelvnek és Literaturának rendkívüli
való Professora, Tek. Beregh Vármegyének Tábla Bírója.

ELSŐ FÉL-

ESZTENDŐ.

BÉTSBEN,
NEMES HAYKUL ANTAL' BETÜJIVEL.

*A' Bagoly a' Böltset példázza, ki bárha setétben
Vesztegel is lát ott, hol más semmit se vesz észre.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

H. 140

MAGYAR KÜRIR.

Nr. 1.

Indult Bétsből, Pénteken, Januárius' 1-ső napján, 1830.

A' mult esztendő megrázkódtatta Hazánknak
Fődjét: légyen ez új Béke-hozója Neki.
A' külső 's belső véstől őrizze meg ezt Véd-
Angyalá; 's így szólljon mind ki valóba Magyar:
Szép meghalni, Hazám! érted; szebb élni sokáig,
'S hasznos tettekkel holtig adózni Neked.

B é t s .

Fels. Károly Ö K. Fő Hertzeg-
sége és Fels. Familiája valamint a' Felse-
ges Tsászári Háznak minden Tagjai a'
legmélyebb gyászba borítottak a' Tsá-
szári Fő Hertzeg Hitvesének Henrika
Tsász. Fő Hertzeg Aszszonynak szomorú
halála által. A' Tsász. Fő Hertzeg
Aszszony mint a' közelebbi Újságban
már jelentettük, Dec. 29-dikén regge-
li 1 órakor mult ki a' világból, a' miatt,
hogy a' nyavalya súllya hirtelen azagy-
velejére vette magát. Henrika Fő
Hertzeg Aszszony a' Nassau-Weilburgi
Uralkodó Fridrik Wilhelm Hertzeg
leánya volt; született 1797-ben Oct. 30-
dikán, házassági életben élt 1815-nek
17 Sept. óta.

Ö Ts. K. Felsége Oct. 28-dikán költ
kegyelmes végzésében Gróf Köröspataki
Kálnoki és Gróf Chöltitzi Sedlnitzky
Urakat a' Ts. K. Theresianumi Aka-
demiának Nevendékeit Ts. K. Udvari
Pázsékká (Udvari Nemes Ifjakká) méltó-
ztatott kegyelmesen kinevezni.

Ö Ts. K. Felsége méltóztatott Fő
Tiszt. Dertsik János Esztergomi Ká-

nonok Urat Sz. Hyppolitus-Zobori Apát-
úrrá, Fő Tiszt. Folger Ferentz Urat,
Besztertzei Kánonokot Prinou-i Sz. M.
Apátúrrá, Fő Tiszt. Hartmann Konstan-
tin V. Esperest Urat és Körmöztzi Ple-
bánust Pankotai Sz. M. Apatúrrá ke-
gyelmesen kinevezni.

Ö Ts. K. Felsége méltóztatott Fő
Tiszt. Füzesséry és Tövisi Füzesséry
Pál Szepsi V. Esperest és Plebánus Urat
Sághy Preposttá kegyelmesen kine-
vezni.

Ö Ts. K. Felsége a' Szamobori Kir.
Harmintzadost (Zágráb Vármegyében)
Goldschmidt György Urat Magyar
Országi Nemességre méltóztatott ke-
gyelmesen emelni, minden taksa fizetés
nélkül; valamint arra is kegyelmes en-
gedelmét adni, hogy nevét „Zlatarovich“-ra változtathassa.

Ö Ts. K. Felsége méltóztatott Pi-
story János Urat az Eszterházy Gyalog
Regementjében Ts. K. Májort Magyar
Nemességgel kegyelmesen megajándé-
kozni.

Frantzia Ország.

Páris, Dec. 20-kán. Status Tanácsos Syriens de Marinhae Úr a' Belső Ministerium Personalejának igazgatójává kineveztetett. — Generalis Lafayette 19-ikben Párisba érkezett.

A' Courrier 19-ikről, ezt írja: „Most estve arról foly a' beszéd mindenütt, hogy rövid napok alatt egy Kir. Rendelés fog megjelenni, mellyben Páris Városának lerakodó jus (droit d'entrepôt) engedtetik minden békéjő portékákra nézve, az az, minden Portékáknak, mellyek a' külföldről behozattatnak, a' Főváros szabad lerakó helye lészzen. Ez a' dolog forgott fel a' múlt Szeredai Ministeri tanácsban, és azolta sok pénzes Kereskedők magoknak hirtelen Házat, és házhelyet vásárlottak Párisban. — A' Ministeriumról az a' vélekedés, hogy a' Parlament bévárja, és noha nem nagy reménysége lehet a' Többségnek megnyeréséhez, mindazáltal szerentsét próbál.

A' szomszéd (Belga) Országi belső háborúságok tárgyai itten a' köz figyelmnek. A' Párisi két fő Royalista Journal (a' Gazette, és Quotidienne) a' Belga Liberalismusnak ügyét oltalmazza. A' honnét azt a' következtetést vonja egy Liberalis Újságlevél, hogy ők nem tiszta szívből Royalisták és a' Királyiszek mellett csak addig hartzolnak, míg a' Katholicismussal ellenkezésbe nem jő. (lásd alább Belga Orsz.)

Chatelain Úr, a' Courrier Francais Kiadója és Felelője bévádoltatván a' Fenyítőszek előtt az Ország Vallásának meggyalázásáért, *) melly

a' nevezett Journalnak Máj. 20-diki 1829 levelében találtatott) 3 hónapi fogságra 600 Frank birságra ítéltetett. Ez ellen az ítélet ellen apellalt Chatelain Úr a' Királyi Törvényszékhez. Itt, felvétvén a' per, Dec. 18-kán, az első Törvényszéktől kimondott ítélet megigazított, és Chatelain Úr a' büntetés alól felmentetett. Indító okai a' Kir. Törvényszéknek ezek valának: „Fontolóra vévén, hogy a' Charta által megszentelt Országos jussa szerént a' Frantziáknak, szabadsága vagyon kinekkinék vélekedését esmeretessé tenni és kinyomtatatni, 's hasonlóképpen szabadsága vagyon kinekkinék egyenlően a' maga Religióját vallani, egyedül az ezen szabadságokkal való vissza élés ellen lévén gátló-törvények; — fontolóra vévén, hogy valamely Vallásos Dogmáról nyilván mondott vélekedés, melly azon Dogmában való Hitnek fogyatkozását mutatja, szerentsétlenségnek látszhatik ugyan azoknak szemében, kikben a' Hit megvagyon, de büntetést csak akkor fogna érdemelni, ha elfajulna boszszantásokra és tsufolódásokra ez ellen a' Hit ellen vagy annak Követői ellen; — fontolóra vévén, hogy Chatelain midőn egy éppen lehetetlen történetet tenne fel, semmi sértő tsufolódo kifejezéseivel a' Keresztyén vallás ellen nem élt, és semmi sértő vagy tsufolódo elmélkedésekre vagy tzélozások-

botránkozató Hely fordul elő: „Az Úr Vatsorának, Transfigurationnak és Sz. Hieronymus Communiojának halhatatlan festései megmaradnak remekeknek még akkor is, midőn az itt ábrázoltatott Keresztyén Hit-ágszatok tökéletesen elfognak töröltetve lenni, ha tudni illik ezeknek a' képeknek töredékény materiája azt az időt megérheti!

*) A' Vádas tikkelyben Gerard Képfestőnek a' Koronázást ábrázoló míve bíraltatik meg, és benne a' többek között ez a'

ra ez ellen a' Religio ellen nem vetemedett, *) ezen okokból eltörli a' Törvényt az első ítéletet; és Chate-laint a' reá kimondott büntetések alól felmenti."

A' Quotidienne itt így elmélkedik: A' liberalis Journalok örvendeznek a' Kir. Törvényt ítéletének. A' Courrier felmentetett, és így ha ártatlan, minékünk is örülnünk kell; mert mi nem találjuk abban kedvünket, hogy bünösöket lássunk. A' mi a' törvényt indító okait illeti, arról egész Könyvet lehetne írni. A' liberalisok még tsak nem is gyanítják, mi lap-pang abban; azt még inkább nem hiszik, hogy mi is abban a' vélekedésben vagyunk, hogy másképpen nem lehetett ítélni. Az ítéletnek okaiszorosan a' Char-taból vagynak véve. De mind a' mellett is, találatnak olyan emberek, a' kik azt fogják kérdeni; jól vagy-e' azon Ország elrendelve, mellyben az Ural-kodó Vallásnak Hitágazatait, a' törvény és a' Constitutio szerént, kétségbe lehet hozni? "

N a g y B r i t a n n i a.

London, Dec. 18-kán. A' Király, a' mint a' Vindsori Újság jelenti, Karátson Hetében bé fog költözni az új Kastélyba. A' Parlamentet nem fogja személy szerént megnyitni Ő Fge, hanem

*) A' Korona Fiskalisa igen helyesen jegyzette meg Vádló beszédjében ez ellen a' kifogás ellen, hogy a' meggyalázás jelen lehet, ha szinte nem történt is sértegetés vagy tsúfolódás. Mert valamely Vallásnak igazságát tagadni (tagadja pedig az, a' ki annak elmúltát jövendőli) annyit, mint azt hazugsággal megtsúfolni. A' mit lehetetlen sértésnek nsm venni,

későbbben Martiusban vagy Aprilis elején jö el Londonba, és itt mulat Júniusig.

Hertzeg Wellington, a' kinek egészségét a' nagy terhű hivatal kiváltképpen a' közelebb mult Parlament-Ülésnek vége felé nagyon meggyengítette, azolta annyira megerősödött, hogy magok az Orvosok is tsudálkoznak változásán. Tsupán egy baj nem akar elmulni, tudniillik a' nehéz hallás, és ez a' siketség nagy alkalmatlanság Ő Hertzegségének, kivált az Udvarnál, Privát társaságokban a' hang-törlésért néha néha előveszi.

B e l g a O r s z á g.

Azon Királyi Izenetek, melly a' Sajtó-szabadságát illető Törvényjavalatnak előterjesztésekor a' General Statusoknak Házával közöltetett (mellynek elejét közelebbi levelünkben már közöltük) további folytatása igyen következik: „Midőn Mi ezen törvényt előterjesztjük, mellynek egyedül és tsupán az a' tzélja, hogy a' jónak birtokát, megőrizve a' gonosztól, bátorságba helyeztesse: szükségesnek látjuk, Nemes és Tekintetes Urak! a' Mi tulajdon gondolatinkat Országunk igazgatásának meneteléről nyilvánosságossá tenni. — Ha Mi a' Vallás Interestes szájére tekintünk, úgy találjuk, hogy valamint a' Vallásnak, mellyet Mi Atyáinknak példája szerént követünk, választott mondása a' szabadság, úgy a' vélekedéseknek tellyes szabadsága, minden Cultusnak egyenlő oltalmazása, és az Alaptörvényben megemért Vallásoknak szabad gyakorlása — szüntelen tárgya volt a' Mi különös gondunknak. — A' Katholikus Vallásra nézve, midőn Mi a' Királyiszkébe ülnénk, nem volt semmi bátorságosab-

és illendőbb Systema annál, a' melly az anyyira, és méltán, tisztelt Mária The-reziának ditsőséges uralkodása alatt már fenn állott az Országnak ama tartományaiban, a' hol a' lakosoknak többsége a' Katholika Religiot vallja. Az elsőbb esztendőkből annakokáért ennek a' példájához szabtuk rendelkezéseinket. Későbbben a' Concordata köttetésével szélesebb szabadságot nyert a' Katholika Religio ezekben a' tartományokban, mint a' minémüvel valaha bírt, és ez, a' többi tartományokbeli Katholikus Alattvalóinkra is, az ezeráti Concordatáknak kívánt szép előmenetele mellett, ugyan azon mértékben kiterjeszthetik, úgy hogy a' még üres Püspöki Székeknek bétöltését rövid időn várni lehet. — Mi örvendünk, hogy itt a' Nemzetnek színe előtt azt is hozzá adhatjuk ezekhez, hogy a' mi Végezésünk a' f. E. Oct. 2-káról (mellyben a' Sz. Székkel kötött Concordatának végrehajtása parantsoltatott) nem csak eleget tett a' Római Udvar kívánságának, hanem még is köszönte ezt Nekünk azon Egyháznak Feje, mihelyt ama határozásunknak foglalatját megértette és kinyilatkoztatta „hogy Mi a' Concordatát bétüszereént és változtatás nélkül tellyesítettetni parantsoltuk; és hogy a' Mi rendelkezésünk ellen legkissebb észrevételt sem lehet tenni.“ — Ha már mind ezekhez még azt is hozzá tesszük, hogy minapi határozásunk szerént, a' Katholikus Cultus dolgainak igazgatása, egy egészen külön Administratióra fog bízattatni: merjük reményleni, hogy e' pontban is, jobbágyaink nagy részének kívánságai, a' miéinkel egyetemben bételleyesedve lesznek. Nem akarjuk azonban telleyességgel eltitkolni, Nemes és Tekintetes Urak! hogy mind ezen szabadságoknak közepette, annak az elégen

túl üzött Vallás-buzgóságnak — melly igen dítseretes tzelből felgerjesztetve és egy kárhozatos befolyás által tápláltatva, olly gyengén tartatik zabolán a' Vallás parantsolatának bétöltése által, jól lehet az a' rendre és tsendességre nézve anyyira szükséges engedelmességet, olly szívreható módon ajánlja, — hogy annak a' buzgóságnak, mondjuk, siralmas következései lehetnek, mellyek az egyenetlenségnek és visszálkodásnak magvait megtermékenyithetik; sőt elébb vagy utóbb, egy vagy más forma alatt Probatételek is eshetnek annak kivitelére, hogy az Igazgatásnak menetelére egy Vallásos Systemának befolyása legyen. — De mi erőssen elvagyunk hátaözva, hogy minden hatalmunkban lévő eszközöket elővegyünk, a' Világi hatalomnak tellyes épségben való állandó megtartására, és gondosan vígyázunk reá, hogy minden Confessiok magokat szorosán a' Törvény eránt való engedelmességnek határiban tartsák, 's hogy így a' Ielkiesméretnek szabadsága kinek kinek megadattassék, és az Igazgatásnak vitele minden Egyházi Hatalomnak közbenjövetele ellen megoltalmaztassék. — (Bérekesztése következik.)

Hymalaya Hegyekről és Rörösi érdemes hazánkfiáról való tudósítás.

A' Globe név alatt járó Frantzia Újságban, az itt következő tudósítást olvassuk:

Gérard nevű Anglus Orvos, a' kinek a' testvérje a' megnevezett hegyeket már ennek előtte nem kevesebb szentsével 's haszonnal mint bátorsággal bėjártat volt, vissza tért nem régiben a' Sulej nevű völgyből, több emlékezetre méltó tapasztalásai után. Ez a'

völgy a' legmagasabb hegyekkel körül
 vagyon véve, és a' Földünk legmaga-
 sabb tájjéka, mellyen emberek lakhat-
 nak. A' megnevezett Orvos utazásának
 legfőbb tzielja a' vala, hogy a' himlő-
 béoltását Thibetbe béhozhasssa. Ugy
 látszik azonban, hogy egy bizonyos Ra-
 jah balvélekedései gátot vetettek ezen
 dítséretes igyekezetének. Szorgalmatos
 barometromi megvizsgálatai után, úgy
 találta, hogy az a' falu, a' mellyben ott
 lételekor többnyire tartózkodott, 14,700
 lábnyira fekszik a' tenger felett; mind-
 azonáltal October hónapban, a' hévmé-
 rő reggeli órákban, tsak igen gyengén
 mutatott 8° 55' gradusra, a' zéruson
 alól; a' nap sugári alkalmatlan melegsé-
 get okoztak nappal; és a' jég, melly
 éjtszakának idején a' tavakban és folyók-
 ban támadt, délutánni két óraker újra
 felolvadt. A' mesterséges önfőzés, és a'
 nap melegsége által, e' szörnyű magas-
 ságon, a' hol a' szántóföldek 14,900 láb-
 nyira vannak, szép rozs aratásra tesz-
 nek szert a' lakosok. Sőt azt hiszi az
 említett Orvos, hogy 16 vagy még tal-
 lán 17,000 lábnyi magasságra is lehetne
 ott vinni a' föld művelését. A' ketskék,
 mellyeket e' vidéken tenyésztetnek, leg-
 szebbek az egész Országban, és azon
 fajhoz tartoznak, a' mellyek szöréből a'
 drága Sáfokat szokták készíteni. 15,500
 lábnyi magasságon számos tsigák nemé-
 hez tartozandó ásványokra akadt a' mi
 Utazónk, mellyek meszes kősziklák-
 hoz közel, gránit és porrá vált palakő
 (schistus) fekvéseken, külömbféle tsu-
 dálkozásra méltó formákban jelentek
 meg. A' Kunauár éjszak 's napkelet
 felé való határján, egy kő hídhoz kö-
 zel fekvő tájon, több mint 20,000 láb-
 nyi magasságra juta fel Gérard Úr,
 a' nélkül, hogy kéntelen lett volna
 egészen a' felolvadhatatlan havakon ke-
 resztül menni. Dél utánni egy óraker a'

hévmérője 2° 78' grádusra mutatott,
 a' zéruson alól, és a' barometrom 361
 millimeterre, vagy a' régi barometrum
 szerént 13° 4'-ra. 15 h. 4 l. mindazon-
 által e' szörnyű magasságon a' nap' me-
 legségét nehezen lehetett eltérni, noha
 az árnyékban a' levegő fagyos vala. A'
 tájékok, mellyek itten az Utazónk sze-
 mébe tűntették magokat, olly felsége-
 sek, de egyszersmind olly borzasztók,
 hogy lehetetlen azt néki leírni. Azt re-
 ménylette Ő, hogy majd innen a' China
 földjét is megláthatja; de annak tsak a'
 magasabb pusztá és terméketlen határ-
 ját vehette észre; mellyet az ott egy-
 sorban álló kopár 's meredek bértzek
 tsútsai formálnak, és a' mellyeken alig
 tudta meg külömböztetni a' havak fekvé-
 sét. Mindazonáltal minden szeglet
 legalább egy félgrádusnyi vala; a' mi
 legkevesebbet mondván, 21,000 lábnyi
 magasságra mutatott. Azonban még ezen
 rettentő magasságú vidékek se voltak
 mentek azon Exactoroktól, a' kikre a'
 Chinai Birodalom' jóvedelmének bésze-
 delése vagyon bízva. Több Mandarinus
 keresztül kosúl futkosá abban az időben
 is a' határokat, hogy az adót bévehes-
 sék; és hogy senki el ne húzhasssa ma-
 gát alóla, minden passusokat az örök
 által elfoglaltattak. Egyike közülök, a'
 kire az Anglus Utazót érdeklo felvígyá-
 zat látszatott bízva lenni, különös haj-
 landósággal viseltetett eránta; megis aján-
 dékozta egy igen különös Medusa fejét
 ábrázoló kővé vált testtel.

Ezen tőlünk olly meszsze fekvő, és
 az Európai Tudósok előtt annyi ideig
 egészen elzárt Tartományban akadt Gé-
 rard Úr egy különös Philologusra, a'
 kit ő mind azok között, kiket a' Histó-
 ria nevezhet, legritkább 's legbátrabb
 Philologusnak állít lenni. Ez, úgymond
 egy Magyar, lünek neve Csoma Kőrö-
 sy, a' ki 1819-ikben Erdély Országból

utazásra adván magát, minelkülanna Oláh- 's Bolgár Országban, és Románián, keresztül utazott, a' tengeren Egyiptomba, onnan Syriába által men-
 ven, a' Bagdádi úton Persiába ju-
 tott Teheranból, a' hol leginkább a'
 nyelv kedvéért több hónapokig mülá-
 tott, útját folytatá Azsia' közepe felé,
 áthatván Khorasán, Bokhárián,
 Kabulon, Kaschemiron, a' hová
 1822-ben sok bajai 's viszontagsági után
 beére. Mostj Thibetben, Kunauár
 Tartományában, Kanam nevű Klastromban tartózkodik, a' Lamai religiót
 követő szerzetes Barátok közepette.
 Utazásának fő tzélja, mellyet olly bá-
 tor állhatatossággal nyomozott, a' Thi-
 beti nyelvnek megtanulása, és azon
 Könyvtárak megvizsgálása, a' mellyek
 ez Ország' Monostorjaiban találtnak.
 Egy felette tudós Láma jó barátja ve-
 zérlése alatt már igen nagy előmenet-
 telt tett a' Thibéti Literaturában. Egy
 esztendőnek előtte majd csak nem egés-
 zen elvégzé ezen Tartományban (melly
 az emberi Nemzet' böltsőjének tartatlo)
 uralkodó nyelvnek Grammatikáját és
 Szótárját. Több más tudományos mun-
 kák között; fel fedezett itt Kör ösi nek
 egy Encyclopédiát is 44 kötetben, melly
 külömbféle Tudományokról és mester-
 ségekről szól. Tsupán az Orvosi Tu-
 domány öt kötetet foglal el ebben a' ki-
 terjedt munkában. Azon felette számos
 nyomtatott Documentumokból, mellyek
 a' Klastromok' Archivumaiban találtnak

nak, a' Históriára és a' Földleírás-
 ra nézve új világosságot reménylhet-
 tünk. — Tudva van már, hogy a' Lyto-
 graphiai (Kömetszés és Könyomtatás)
 mesterség sok századok óta virágzik
 Thibet' fővárosában, 's hogy annak hasz-
 nát, a' többi között, a' bontzolás ta-
 nításában vették, 60 nagy Táblákra le-
 rajzolván az emberi test külömbféle ré-
 szeit.

Úgy látszik, hogy a' Tudományok
 és a' Tudósok az Indus Barátok üldö-
 zése elől menedék helyet keresvén,
 oda hagyván az Indostán térségeit, a'
 Thibetbelizordonhegyeken vonták meg
 magokat, a' hol munkáik mind ezideig
 el temetve valának, 's így a' többi vi-
 lág előtt egészen elzárva maradtak.

Tartsa meg a' Magyarok Istene nagy
 érdemű bátor Hazánkfiát, 's juttassa
 mennél előbb szerentsésen kedves Ha-
 zánk kebelébe, annak olly ditsőségé-
 re, a' melly nélkül még a' legpalléro-
 zottabb Nemzetek is szükölködnek, 's
 mellyre tekintve méltán büszkélkedhet-
 tik a' Magyar.

A' pénz folyamata December 30-dikán;
 közép árr:

A' Státus' 5p. Centes Obligátzióji 105
 Az 1820-béli sorsosok, — —
 Az 1821-béli hasonlók, — —
 Bétsvárosa 2 1/2 p. Centes Bankó Obli-
 gátzióji, 59 for. kelték, mind Conv.
 A' Bank-Aktziák kelték 1260 2/5 for. ton,
 Conv. Pénzben.

A' mai postán küldjük Ugotsa Vármegye Mappáját a' Posonyi,
 Rosnyói, Rosembergi, Tornai; továbbá, a' Körmöndi, Ih. Beré-
 nyi, Veszprémi, Csáktornyai és Varasdi Tsomókban, úgy szinte a'
 külön és petsét alatt járó Újságok mellett is.

Szerkesztető és Kiadó Márton Jó's ef, Professor. (Untere Bäcker-Strasse Nro 742.)

Nyomatató: Nemes Haykul Antal. (Obere Bäcker-Strasse Nro 752.)